

De onderwerpen raken niet direct de geschiedenis van de orde; toch maken we graag de ordes-historici attent op twee onderwerpen, behandeld in het derde en vierde hoofdstuk, nl. aangaande het ontstaan van het testament en de hypotheek in de Nederlanden, omdat ter illustratie en adstructie van de tekst van de auteur meerdere oorkonden in gehele of gedeeltelijke tekst, met of zonder vertaling worden geciteerd, die Norbertijner abdijen of goederenbezit betreffen. De teksten van deze oorkonden zijn op zich niet zozeer belangrijk, want het betreft geen kritische tekstuitgave; wel hun interpretaties, die blijken uit regest, vertaling en bespreking van deze uitnemende rechtshistoricus.

De volgende, 13de-eeuwse oorkonden betreffen onze kloosters :
nr. 17, p. 133 : 17 maart 1237; abdij van *Berne* (goed te Berlicum);
nr. 19, p. 134 : mei 1266; abdij van *Berne* (idem);
nr. 22, p. 139 : circa 1210; abdijen van *Floreffe* en *Postel* (goed te Asten);
nr. 28, p. 144 : augustus 1258; abdij van *Postel* (goed in Den Bosch);
nr. 29, p. 145 : juni 1260; abdij van *Marieneveerd* (goed te ...);
nr. 34, p. 150 : 28 oktober 1224; abdij van *Tongerlo* (goed te Tienen);
nr. IVa, p. 372 : voor 18 oktober 1219; abdij van *Marieneveerd* (goed te Oyen).

H. VAN BAVEL, O. Praem.

G.C.M. VAN DIJK, *De Bossche optimaten; geschiedenis van de Illustere Lieve Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch, 1318-1973*. Tilburg, 1973, 500 p.

Deze dissertatie ter verkrijging van de doctorsgraad aan de Rijksuniversiteit te Utrecht is verschenen als deel 27 in de serie geschiedkundige monografieën, geheten *Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland* en uitgegeven door de stichting : Zuidelijk Historisch Contact.

Het lijvig en leesbaar boek, voorzien van 25 Bijlagen, registers van plaats- en persoonsnamen en een résumé in de Franse taal, behandelt een concreet geval van het zo typisch middeleeuws instituut van de geestelijke broederschap. Reeds in 1318 gesticht — en nog bestaande — en thuis in de eigen kapel van de kathedraal van Sint-Jan-Evangelist in Den Bosch, vertoonde deze confrerie veelzijdige aspecten en activiteiten : naast de Mariacultus, het verrichten van goede werken en de jaarlijkse stadsprocessie, beoefend en verzorgd door de eigenlijke, gezworen leden, ook een beroemd geworden maaltijd met geoffreerde zwanen voor de binnenleden van de Zwanenbroederschap en een serieus bedrijven en bevorderen van de muziek. Oorspronkelijk bedoeld voor een 40-tal leden, mannen met tonsuur en enige vrouwen, groeide de Broederschap uit met een nieuwe tak van externe leden in de omliggende landstreken en uiteindelijk, in

de 16de eeuw, tot een monsterlijke organisatie van meer dan 10.000 leden, waartoe kerkelijke en wereldlijke vorsten en patriciërs uit geheel Europa behoorden.

Het is wel duidelijk, dat het rijke archief met zijn reeks van jaar-rekeningen vanaf 1330, met de administratie betreffende het verstrekken van aflaten en bezorgen van devotiekaarsen voor alle leden, met de collecties van unieke muziekinstrumenten etc., het Bossche stadsleven in de middeleeuwen op allerlei gebieden aanbelangt. Bovendien demonstreert het de passieve deelname van de abten der Norbertijner abdijen — met name van *Floreffe*, *Marienweerd*, *Berne*, *Postel* en *Tongerlo* — aan het bedrijf van deze Lieve Vrouwebroederschap. In de Bijlagen X, XV en XVII (blz. 448, 455, 456 en 462) staan de data bijeen omtrent abten en conventualen van onze orde.

Bij het begin van de confrontatie tussen Spaans en Staats in de Tachtigjarige Oorlog kwam er een einde, althans een wezenlijke verandering in de betekenis van de Broederschap. Op de voorlopig laatste zwanenmaaltijd in 1573 was de abt van Berne, Theodericus Spierinck van Well, de gastheer en schonk de laatste zwanen aan het college. Sindsdien werden de culturele maaltijden gereduceerd, de zwanen vergeten, de katholieke gebruiken afgeschaft. Een merkwaardig, op ecoemene gericht compromis regelde voortaan de samenstelling van de gezworenen; en nog heden bestaat de Broederschap uit 36 leden, ten halve katholieke prominenten, ten halve protestante zwanebroeders (o.a. prins Bernhard), die echter weinig meer gemeen hebben met hun middeleeuwse voorgangers.

H. VAN BAVEL, O. Praem.